

Simonovits Bori: Mennek vagy maradnak? Magyarországi egyetemisták migrációs szándékai 2013-ban

BEVEZETÉS

A Kelet-Európából Nyugat-Európába irányuló migráció kérdése – és különösen annak mértékének előrejelzése — az Európai Unió 2004-es keleti bővítése óta egyaránt foglalkoztatja a szociális és gazdasági szakembereket és a közvéleményt.

Nemzetközi összehasonlásban, míg a magyarok migrációs szándéka az ezredforduló előtti években inkább alacsonyabbnak számított, addig egy 2009-es adatfelvétel eredményei szerint az EU-27 országai között Magyarország a magasabb migrációs hajlandóságú országok közé sorolható: míg 2010-ben a magyarok 29%-a tervezte, hogy a közeljövőben külföldön vállal munkát, addig az EU-27 országra számolt átlagos érték 17% volt. (EUBAROMETER, 2010.) Ennek némileg ellentmondva, ugyanennek a felmérésnek egy másik kérdésére adott magyar válasz, a magyarok kimagasló immobilitására enged következtetni: A magyar válaszadók közel kétharmada (60%) állította ugyanis azt, hogy ha munkanélküli lenne, és nehézségei lennének az elhelyezkedéssel, akkor sem állna készen arra, hogy egy másik régióban vagy országban helyezkedjen el. A 27 tagállam közül ezt Magyarországnál csak Portugáliában állították többen (61%). (NVIRO, 2013.)

A migráció mértékének előrejelzése nagy kihívást jelent a társadalomkutatók számára. A kérdés megválaszolása során kiindulópontot jelenthetnek egyrészt a különböző hivatalos statisztikák (kibocsátó és befogadó országok adatai), másrészt a szociológiai, illetve a közgazdasági modellekre épülő előrejelzések. Általános tapasztalat, hogy míg a hivatalos statisztikák jellemzően alulbecslik a migráció mértékét (ráadásul többnyire jelentős különbségeket találunk, ha a kibocsátó, illetve a befogadó országok statisztikáit hasonlítjuk össze, lásd pl. GIRASEK ET AL, 2013), a többnyire survey módszerekre épülő előrejelzések pedig rendszerint jelentősen felülbecslik azt. Ennek oka egyszerűen az, hogy a megkérdezettek nagyobb aránya tervezi a külföldi munkavállalást (illetve gyakran inkább csak vágyik rá vagy álmodozik a „jobb életről”), mint ahányan valóban megvalósítják azt a későbbiekben. Éppen ezért a survey módszerekkel mért adatok csak migrációs potenciálként értelmezhetők és nem pedig tényleges migrációként. A migrációs potenciál a külföldi munkavállalásra, illetve a kivándorlásra vonatkozó szándékot jelenti, és lényegében nem több mint egy arányszám, mely azt jelzi, hogy egy adott populáció mekkora hányada tervezi a migrációt (SİK, 2003).

A jelen tanulmányban elemzett adatok az Aktív Fialatok Magyarországon, 2013 kutatásra épülnek (a kutatásról lásd SZABÓ A. 2014), ezért az itt közölt eredmények minden bizonnyal felülbecslik a várható munkaerő-migráció valós mértékét. A kvantitatív adatok elemzése mellett, a migrációt motiváló – a szakirodalomban „pull” illetve „push” faktorokra bontott tényezők—, illetve visszatartó erők elemzésénél a kérdőívben szereplő nyitott kérdéseket, illetve a szintén 2013. első felében egyetemisták körében készült összesen hat fókuszcsoportban elhangzottakat is felhasználom.

Az eredményeket megkíséreltem országos összehasonlításban értelmezni: Magyarországon 1993 óta rendszeresen mérik a magyar felnőttek migrációs potenciálját, (TÁRKI Omnibusz adatfelvételek 1993–2012). Annak ellenére, hogy a magyarországi egyetemista és főiskolás fiatalok migrációs terveit az Aktív Fialatok Magyarországon kutatás során nem a standard migrációs kérdéssorral térképezték fel, érdemes összevetni a kétféleképpen mért migrációs potenciál¹²⁸ mértékét.

128. Az országos (felnőtt lakosságot nem, kor, iskolai végzettség és településtípus szerint reprezentáló) mintán kérdezett három kérdés így hangzik pontosan: Tervezi-e ön hogy,

(1) egy pár hétre vagy hónapra külföldre menjen dolgozni (ingázni is)?

(2) Tervezi-e ön, hogy egy pár évre külföldre menjen dolgozni?

(3) Tervezi-e ön hogy külföldön éljen?

Míg a 2013-as fiatalok körében kérdezett kérdések elkülönítették munkavállalási, illetve a tanulási célú migrációt, valamint a tartós letelepedési szándékot. A kérdések így hangzottak:

(1) Tervezed-e, hogy a közeljövőben egy időre külföldre menj tanulni?

(2) Tervezed-e, hogy valaha külföldön fogsz dolgozni?

(3) Tervezed-e, hogy a közeljövőben külföldön fogsz tartósan letelepedni?

A két kérdéssor a válaszkategóriák számában is eltért. Míg az országos kérdőívben egyszerű igen/nem, illetve nem tudom válaszlehetőségek álltak a válaszadó rendelkezésére, addig a fiatalok a tanulási célok esetében igen/nem közül választhattak, a munkavállalási, illetve letelepedési kérdés esetében az alábbi négy válaszlehetőség állt rendelkezésükre:

1. szinte biztosan. 2. valószínű. 3. valószínűtlen. 4. szinte biztosan nem/kizártnak tartom.

Az adatok általánosíthatóságának fontos korlátja az a módszertani fejezetben részletesen leírt probléma, hogy az adatfelvétel nem a véletlen mintavételre alapult, hanem egy ún. hibrid mintavétel volt, melynek során a hólabda alapú online kérdezést egy kvóta alapján személyes kérdezéssel kiegészítve érték el a válaszadókat. Az hogy a kiválasztás alapja nem véletlen mintavétel volt, egyrészt problémát okoz az adatfeldolgozás során használatos statisztikai próbák alkalmazásában. Másrészt a minta összetétele feltehetőleg erősen torzít azon hallgatók irányában, akik szívesen vesznek részt közvélemény-kutatásokban (ez a típusú torzítás az önkéntesség elve miatt, minden kérdőíves, illetve interjú technikát alkalmazó kutatás esetében felmerül), további torzítási veszélyt jelentett, hogy a részvételre buzdító online-hirdetésekből nyilvánvalóan kiderült a kérdőív témája, tehát felülreprezentáltak azok a hallgatók, akiket fokozott politikai-közéleti érdeklődés jellemez. Éppen ezért az elemzésemben nem jelenítettem meg a statisztikai próbák eredményeit.

EREDMÉNYEK

1. Fiatalok migrációs tervei a korábbi releváns kutatási eredmények alapján

Mind a nemzetközi kutatások (EUBAROMETER, 2010), mind a hazai adatfelvételek (SİK, 2013) eredményei szerint általánosságban elmondható, hogy kiugróan magas a tanulók és a fiatalok külföldi munkavállalási szándéka. A 27 Európai Uniói ország 17 százalékos átlagával szemben, a diákok 42%-a tervez a közeljövőben külföldi munkavállalást. Kor szerinti megoszlást nézve, kiemelkedő a 15–24 évesek, illetve a 25–39 évesek aránya a munkavállalási célú migrációt tervezők között.

A Társi 1993 óta rendszeresen vizsgálja magyar lakosság migrációs hajlandóságát. A migrációs potenciál, azaz azok aránya, akik rövidebb-hosszabb időre külföldön vállalnának munkát, illetve kivándorolnának, a kilencvenes évekhez képest, a 2000-es évek elejére megnőtt: míg a rendszerváltást követő évtizedben a lakosság mindössze 5–6%-a tervezett migrációt, az ezredfordulóra ez az arány lényegében megduplázódott, 2011-től pedig megtriplázódott. 2010 óta a rövid- és hosszú távú munkavállalási szándék tovább nőtt, a kivándorlást tervezők aránya pedig lényegében változatlan. 2013 elején a felnőtt lakosság 13%-a tervezte, hogy néhány hétre vagy hónapra, 11%-a, hogy pár évre külföldre menne dolgozni, 6%-uk pedig kivándorolna. (SİK, 2013)

Ahhoz, hogy az országos adatbázis összevethető legyen az Aktív Fiatalok Magyarországon című kutatás adatbázisával, leszűkítettük a mintát a 18–30 éves korosztályra¹²⁹. A 2013 januári adatfelvétel alapján elmondható, hogy a 30 év alatti diákok rövid távú (néhány hetes vagy hónapos) migrációs potenciálja 41, hosszú távú (azaz néhány éves) migrációs potenciálja 42 százalék és kivándorolni a megkérdezett diákok 16 százaléka akart.

Az 1. táblázatban összefoglalom az országos és az egyetemista mintán mért legfontosabb migrációs arányokat.

1. táblázat.

Az országos és az egyetemista mintán mért legfontosabb migrációs mutatók, százalékban

	Társi omnibusz (2013.január)			Aktív Fiatalok, 2013
	30 év alatti diákok (N=49)	30 év alatti (N=168)	Teljes minta (N=1012)	30 év alattiak (N=1131)
Rövid távú	41	38	13	72
Hosszú távú	42	33	11	
Kivándorlás	16	17	6	36
Halmazott	55	50	16	72

Forrás: TÁRSI, Omnibusz kutatás 2013. január és Aktív Fiatalok Magyarországon 2013.

A halmazott migrációs potenciál azok arányát mutatja, akik legalább egyik fajta migrációban gondolkodnak. Jól látható, hogy a teljes mintához képest kiugró a 18–30 év közöttiek, és azon belül is a diákok migrációs hajlandósága. Elgondolkodtató adat, hogy minden második 30 év alatti nem Magyarországon képzel el (közel)jövőjét, és a 30 év alatti diákok 55 százaléka tervez (akár rövid akár hosszú, akár kivándorlási célú) külföldi munkavállalást. Az Aktív Fiatalok kutatás szerint ez az arány jóval magasabb (72%), melynek oka fel-

129. Az Aktív Fiatalok Magyarországon, 2013 kutatás adatbázisában a kérdezettek 98%-a legfeljebb 30 éves volt

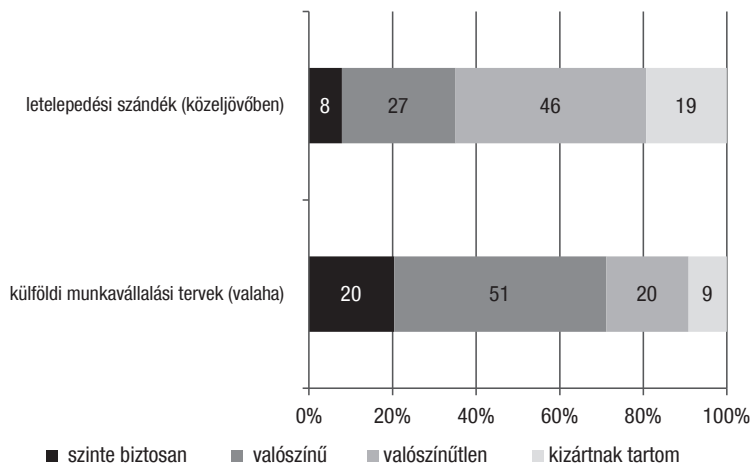
tehetőleg a kérdés eltérő megfogalmazása. Ezek után megnézzük, hogy az Aktív Fiatalok Magyarországon, 2013 kutatás szerint hogyan képzeli el az egyetemisták a jövőjüket a migrációs szándékok tekintetében.

2. Egyetemisták és főiskolások migrációs tervei: külföldi tanulás, munkavállalási tervek és kivándorlás

Az „Aktív Fiatalok” kutatás során háromféleképpen kérdeztek rá a migrációs tervekre: egyrészt mérték a külföldi tanulással, másrészt a munkavállalással, harmadrészt a kivándorlással kapcsolatos terveket.

Külföldi tanulmányokat a megkérdezettek összesen 47%-a tervezett. Arra az általános kérdésre, hogy tervezik-e, hogy valaha külföldön fognak dolgozni, a megkérdezett egyetemisták 20%-a biztosra vette, 52%-uk valószínűsítette és mindössze 20%-uk nem tartotta valószínűnek, illetve 8% zárkózott el a külföldi munkavégzéstől. A tartós letelepedést a megkérdezettek 8%-a tervezte biztosan, 28% valószínűsítette, 46%-a valószínűtlennek és 19% kizártnak tartotta a közeljövőben.

1. ábra.
A munkavállalási és letelepedési szándék,
százalékban

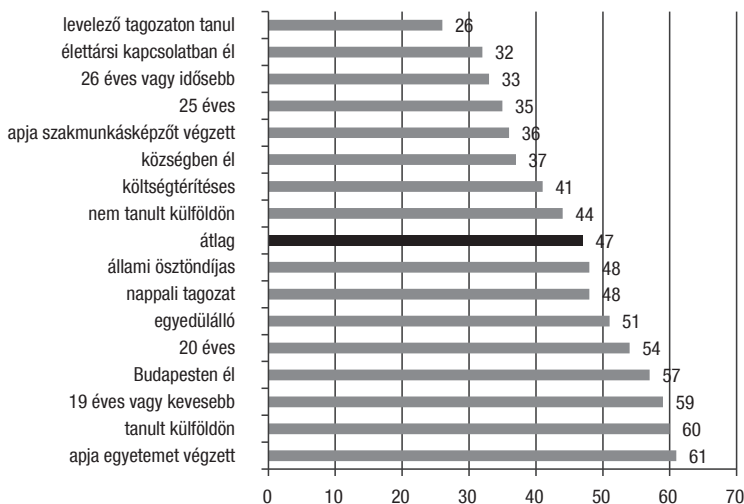

Az országos mintától eltérő kérdésvetés miatt korlátozott a kérdések összehasonlíthatósága, annyi azonban látszik, hogy a „lazább” kérdésvetés (valaha) jóval magasabb migrációs szándékot mér. Az adatok értelmezésekor figyelembe kell venni, hogy ezzel a kérdéssel nem tudjuk kiszűrni a komolytalan migrációs szándékot. A migrációs szándék komolyságát a következő nyitott kérdéssel közelíthetjük meg: aki meg tudott nevezni legalább egy okot, annak tervét vettük „komolyan”, a többieket kizártuk a migrációt tervezők köréből.

Ennek a „tisztításnak” köszönhetően, a komoly migrációs szándékú egyetemisták és főiskolások aránya 29%-ra csökkent. A továbbiakban ezt a csoportot fogom elemezni a releváns szocio-demográfiai és munkaerő-piaci változók szerint.

2.1. Külföldi tanulmányi tervek

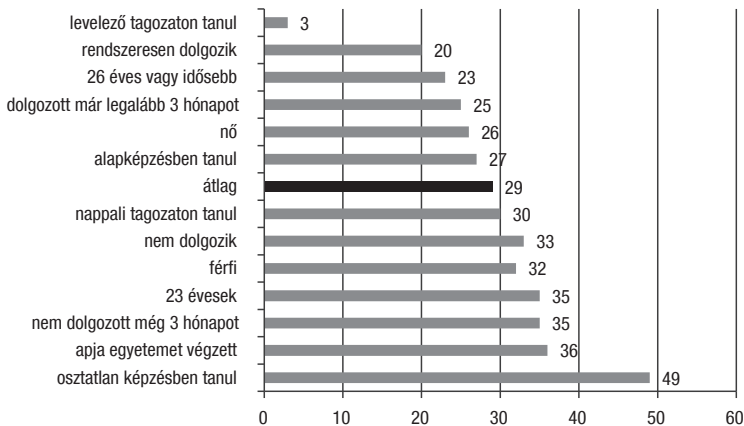
A megkérdezett egyetemisták és főiskolások csaknem fele (47%) tervezi, hogy külföldön folytatja tanulmányait. Az államilag finanszírozott képzésben tanulók az átlagost meghaladó arányban (49%), a költség-tértézes keretek között tanulók az átlagosnál kisebb arányban (41%) tervezik, hogy külföldön folytatják tanulmányaikat. A korábbi külföldi tanulmányok szintén jelentős hatással vannak a jövőbeli tervekre: akik tanultak már külföldön, nagyobb valószínűséggel terveznek újra külföldi tanulmányutat. (2. ábra)

2. ábra. Az átlagostól eltérő külföldi tanulmányokat tervező csoportok (százalékban, N=1214)

Az átlagost meghaladó mértékben tervezik a külföldi tanulmányok folytatását azok, akiknek édesapjuk diplomás, akik 18 és 20 év közöttiek, akik Budapesten élnek, akik egyedülállók, illetve akik nappali tagozaton tanulnak. Ezzel szemben, átlag alatti a külföldi tanulmányokat tervezők aránya azok között, akik községben élnek, apjuk szakmunkás végzettségű, 25–26 évesek, élettársi kapcsolatban élnek, illetve levelező tagozaton tanulnak.

2.2. Külföldi munkavállalást tervezők és kivándorolni vágyók főbb társadalmi jellemzői

A 3. ábra azokat a szociodemográfiai jellemzőket emeli ki, melyek szerint jelentős különbségek tapasztalhatók a főiskolások és egyetemisták munkavállalási terveiben. Csakúgy, mint a legtöbb migrációkutató eredménye szerint, a fiúk (32%) nagyobb arányban vállalnának külföldön munkát, mint a lányok (26%).

3. ábra. Az átlagostól eltérő komoly migrációs szándékú csoportok (százalékban, N=1230)

Az apa iskolai végzettsége szintén befolyásolja a fiatalok migrációs hajlandóságát: akiknek édesapjuk egyetemi diplomával rendelkezik, nagyobb arányban dolgoznának külföldön (36%), mint az átlag (29%). A nappali tagozaton tanulók migrációs hajlandósága valamelyest átlag feletti, a levelező tagozaton tanulóké pedig elenyésző mértékű (3%). A kor és a migrációs tervek jól leképezik a tipikus egyetemi pályafutást: míg a 19–22 évesek migrációs szándéka átlagos (29–30%), addig a 23 éveseké kiemelkedő, (nagy részük feltehetőleg felsőfokú tanulmányai vége felé jár, amennyiben időben elkezdtek az egyetemi vagy főiskolai

képzést) és a 26 évesek vagy a feletti migrációs hajlandósága átlag alatti. Képzési szint szerint vizsgálva a kérdést, kiemelkedő az osztatlan képzésben tanulók (49%), és az átlag alatti alapképzésben tanulók migrációs hajlandósága (23%).

A munkaerőpiaci, valamint az anyagi státusz erősen magyarázza a migrációs terveket: akinek volt állandó munkája, az kevésbé menne külföldre dolgozni (20%), mint akinek nem volt munkája az adatfelvétel idején (33%). Hasonlóan befolyásolja a múltbeli munkavállalási tapasztalat a migrációs szándékot: akiknek volt már legalább három hónapig tartó munkája (leszámítva a szünidei munkavállalásokat) kisebb eséllyel tervez migrációt (26%), mint aki sosem dolgozott (31%).

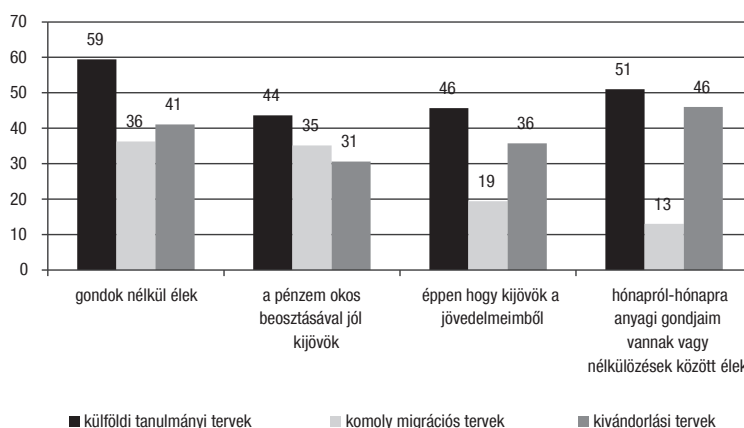
A település típusa, a családi állapot nem befolyásolja érdemben a migrációs szándékot. A képzés finanszírozása, illetve az, hogy tanult-e korábban külföldön meglepő módon szintén nem befolyásolja a külföldi munkavállalási terveket.

A kivándorlási tervek esetében nem volt lehetőségünk a szándék komolyságát a munkavállalási tervek esetében leírt módon mérni, ezért e kérdés esetében egyszerűen összevontam a „szinte biztosan” és a „valószínűleg” válasz kategóriákat. Az egyetemi és főiskolás mintában 35% azok aránya, akik tervezik, hogy a közeljövőben tartósan külföldön fognak élni. Meglepő módon, a vizsgált magyarázó változók közül mindössze a korábbi külföldi tanulmányok léte, valamint az volt érdemi hatással, hogy a kérdezett milyen finanszírozásban tanul. Akik tanultak külföldön, az átlagosnál nagyobb valószínűséggel tervezik, hogy kivándorolnak a közeljövőben (42%). Érdekes módon, a külföldi tanulmányoknál tapasztaltakkal éppen ellentétesen hat a finanszírozás kérdése: Az államilag finanszírozott képzésben tanulók kivándorlási tervei jelentősen elmaradnak az átlagtól (33%), míg a költségtérítéses diákok kivándorlási tervei jelentősen felülmúlják (41%) azt. Ennek magyarázata az lehet, hogy a költségtérítéses képzés az anyagi áldozat mellett, feltehetően egy általános rossz közérzettel járhat együtt. (Az anyagi helyzet és a jövőkép hatásával a 2.3. fejezetben foglalkozom részletesen.)

2.3. Az anyagi helyzet és a jövőkép hatása a külföldi tanulmányi, a komoly munkavállalási- és a kivándorlási tervekre

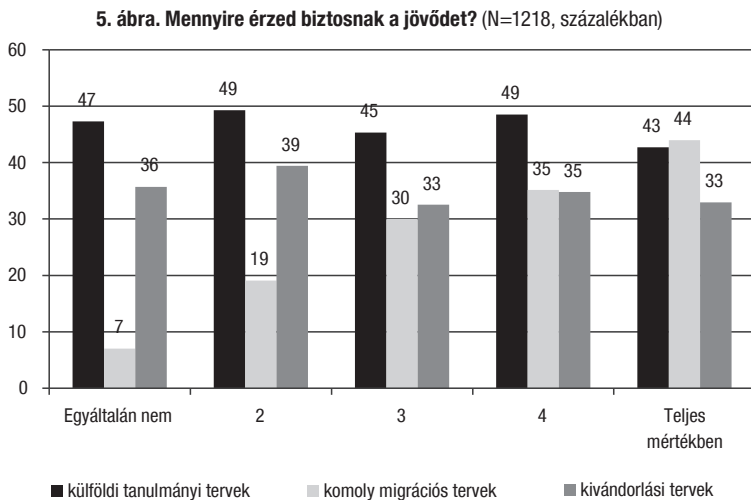
Ebben az alfejezetben azt vizsgálom, hogyan hat az egyetemisták és főiskolások szubjektív anyagi helyzete és a jövővel kapcsolatos várakozása a háromféle migrációs tervre. A 3. ábra az anyagi helyzet¹³⁰ hatását mutatja a migrációs tervekre. Szembeötlő, hogy mennyire eltérően hat az anyagi helyzet: míg a munkavállalási célú migrációs tervek esetén az anyagi helyzet javulásával együtt nő a migrációt tervezők aránya, addig a kivándorlási és tanulmányi tervek esetében inkább U alakú az összefüggés. A legjobb és a legrosszabb anyagi helyzetűek migrációs tervei emelkednek átlag fölé, de míg a külföldi tanulmányi tervek esetében a legjobb anyagi helyzetűek terveznek legnagyobb arányban külföldi továbbtanulást, kivándorlást, a nélkülözők, illetve a hónapról-hónapra anyagi gondokkal küzdők terveznek kimagasló mértékben.

4. ábra. Az anyagi helyzet hatását mutatja a migrációs tervekre, százalékban (N=1220)

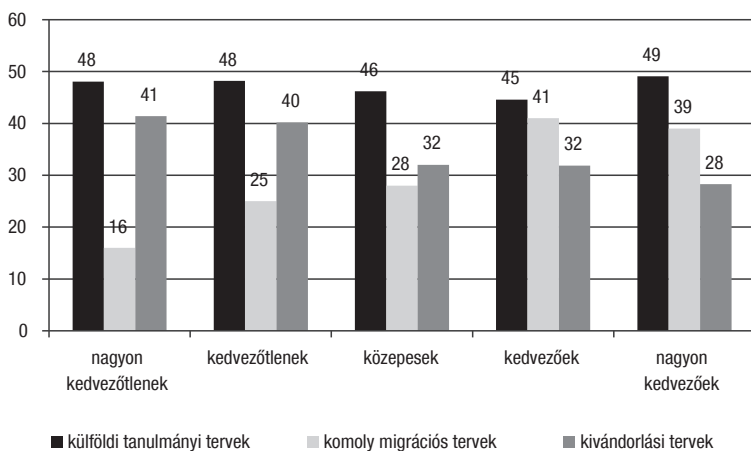
130. A szubjektív anyagi helyzet változó két legnegatívabb értékét (hónapról-hónapra anyagi gondjaim vannak vagy nélkülözések között élek) összevontam a nélkülözők alacsony esetszáma miatt.

A 4. ábra a jövővel kapcsolatos biztonság érzését és a migrációs tervek összefüggését vizsgálja. A külföldi tanulmányi tervek és a kivándorlás terve nem mutat érdemi összefüggést a jövőképpel kapcsolatban. Meglepő módon minél biztonságosabbnak érzi valaki a jövőjét, annál nagyobb eséllyel rendelkezik komoly migrációs szándékkal, melynek egy lehetséges magyarázata az lehet, hogy éppen azért érzi a megkérdezett biztonságosnak a jövőjét, mert komoly külföldi munkavállalási tervei vannak.

Az 5. ábra az elhelyezkedési lehetőségek és a migrációs tervek összefüggését mutatja. Azok a hallgatók, akik jobbnak látják az elhelyezkedési esélyeiket a lakóhelyükön, nagyobb eséllyel rendelkeznek komoly migrációs szándékkal. A kivándorlás esetében éppen ellentétes a hatás: minél jobb a vélt elhelyezkedési esélyek, annál kisebb a kivándorlást tervezők aránya. A külföldi tanulmányi tervek nem térnek el lényegesen a vélt elhelyezkedési esélyektől.

6. ábra.
Tapasztalataid szerint milyenek most az elhelyezkedési lehetőségek a lakóhelyeden és a környékén azzal a végzettséggel és szakképzettséggel, amellyel rendelkezni fogsz? (százalékban, N=1223)

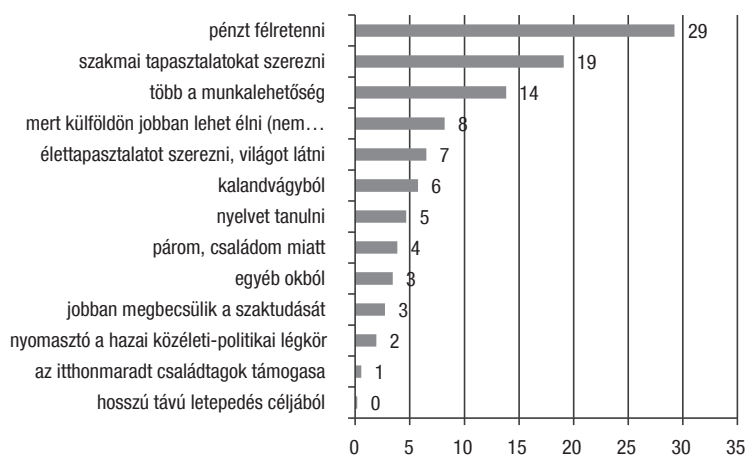
A háromfajta migrációs terv összehasonlításából azt látjuk, hogy míg a komoly munkavállalási célú migráció a jobb státusúakat (jobb anyagi helyzet, diplomás apa, biztonságos jövőkép) jellemzi nagyobb arányban, a kivándorlást inkább a depriváltabb helyzetben lévők, illetve a negatívabb jövőképpel rendelkezők terveznek. A külföldi tanulmányokat a jobb anyagi helyzetűek tervezik, és sem a jövőkép bizonytalansága, sem a vélt elhelyezkedési esélyek nem befolyásolják ezt a típusú migrációs szándékot.

2.4. Menni vagy maradni? Az itthon-maradás és migrációs tervek okainak feltérképezése

Végül azt vizsgálom meg, melyek az itthon-maradás és a migrációs tervek legfőbb mozgató-rugói a hallgatók megítélése szerint. Ennek alapja egyrészt a kérdőívben feltett nyitott kérdés az okokra vonatkozóan, másrészt a fókuszcsoportos beszélgetéseken elhangzottak.¹³¹

A 6. és 7. ábra azokat az okokat mutatja gyakorisági sorrendben, melyek elhangzottak a migrációt tervezők, illetve nem tervezők esetében. Akik mennének, legnagyobb arányban anyagi okok miatt dolgoznának külföldön (csaknem minden harmadik válaszadó), ezt követi a szakmai tapasztalatok szerzésének terve (minden ötödik válaszadó), majd a több munkalehetőség. A válaszadók 5 és 10% között említették okként az élettapasztalat szerzését, a kalandvágyat, illetve a nyelvtanulást. Kevesebb, mint minden huszadik válaszadó említette, hogy párja vagy családja, szaktudása vagy jobb megbecsültsége, a nyomasztó hazai politikai légkör, illetve az itthon maradt családtagok támogatása miatt képzei el külföldön a jövőjét.

7. ábra. Miért mennének? Az elhangzott okok sorrendjében, (százalékban, N=359)

Míg a tervezett külföldi munkavállalás motivációi között leginkább szakmai, karrier, illetve anyagi okok szerepeltek, addig az itthon-maradók leginkább magánéleti-érzelmi okokra hivatkoztak. Az itthon-maradás leggyakoribb oka egyszerűen az, hogy nem akarják elhagyni a hazájukat, „ide tartozóknak” érzik magukat (38%). További minden tizedik válaszadó hivatkozik az itthoni barátokra, családtagokra, illetve 7% nem érzi magát elég bátornak, illetve nem tud könnyen változtatni. A migrációt nem tervezők 12%-a szerint számára itthon kedvezőbbek a szakmai lehetőségek, 10% nem akarja feladni az itthoni egzisztenciáját, 9% szerint pedig itthon is vannak munkalehetőségek. Az okok között elenyésző arányban találtunk olyan objektív tényezőket, amelyek Magyarországhoz kötik a válaszadókat: ezek a nyelvtudás hiánya (5%), az indulótőke hiánya (2%), illetve a hallgatói szerződés (2%).

131. A fókuszcsoportokban elhangzottakat a kutatócsoport által készített leiratok alapján összegeztem.

8. ábra. Miért maradnának? Az elhangzott okok sorrendjében, (százalékban, N=124)

Egyes fókuszcsoportokban szintén megvitatták az esetleges migráció kérdéskörét.

Debrecenben, a Fidesz szimpatizánsokból szervezett fókuszcsoportok résztvevői alapvetően optimisták saját jövőjükkel szemben, ugyanakkor terveznek külföldi migrációt. Az okok eltérőek: a migrációs tervek főként a kalandvágygal és a magasabb jövedelmi szint elérésével magyarázták. Az itthon-maradás főbb okai között a családi kötődést, a hazaszeretetet és a kinti elhelyezkedéstől való félelmet, elenyésző esetben pedig a szaktudást említették.

A szegedi, baloldali hallgatókból álló fókuszcsoport tagjainak többsége elmenne Magyarországról, többségükben, ha nem is kilátástalannak, de nehéznek látják itthon a jövőt.

Győrben, nagyrészt a politikától távolmaradók körében szervezett fókuszcsoportban szintén hangsúlyos helyet kaptak a migrációs tervek a fiatalok jövőképében. A megkérdezett fiatalok eltérően gondolnak saját és korosztályuk jövőképéről, így eltért a véleményük az elvándorlással kapcsolatban is. Az itthon-maradás elsődleges okaként az anyaországgal kapcsolatos pozitív érzelmi faktorok jelentek meg (hazaszeretetet, itthon él a családja, „Nyugat-Magyarországon jó élni”) és az esetleges kivándorlás motivációi pedig inkább materiális jellegűek voltak (magasabb, versenyképesebb jövedelmi szint, karrierépítés). Csakúgy, mint a kérdőív nyitott kérdésére adott döntően „pull” faktorok mellett, megjelent a Magyarországon tapasztalható negatív hangulat („push” faktor) a migrációs tervek motivációjaként. A fókuszcsoportokban résztvevők többsége egyetértett abban, hogy a magyarokkal szemben rosszak a tapasztalatok külföldön.

Összegezve: a fókuszcsoportban elhangzottak többnyire megerősítették a kérdőíves kutatás eredményeit. Úgy tűnik, a migrációt tervezők esetében a legfőbb húzóerőt („pull” faktor) a materiális értékek (magasabb jövedelem, jobb munkalehetőségek, szakmai kihívások) jelentik, az itthon-maradási terveket pedig inkább különböző pozitív és negatív érzelmi tényezőkkel igazolják (családi kötődés, hazaszeretetet, félelem a kihívásoktól). Azonban fontos adalék, hogy a hazai rossz közéleti légkör szintén fontos szerepet játszott („push” faktor) a migrációs tervek alakulásában.

KONKLÚZIÓ

A bevezetőben ismertetett korlátok ellenére (azaz, hogy valószínűleg felülbecsli a várható migráció mértékét) a migrációs potenciál jól alkalmazható a migráció várható trendjének és összetételének elemzésére, valamint jól megragadja a munkaerő-migráció kínálati oldalát. Az Aktív Fiatalok Magyarországon, 2013 elnevezésű kutatás – az azonos évben reprezentatív lakossági mintán standard migrációs potenciál kérdésekkel mért eredményeknél – jóval magasabb migrációs hajlandóságot mutat.

A korábbi, empirikus kutatások szerint általában azoknak a társadalmi csoportoknak magas a migrációs hajlandósága, akik körében a lehetőségek (a migráció specifikus emberi tőke-elemek megvannak: idegennyelv-ismeret, korábbi külföldi munkatapasztalat) és a kényszerek (rossz anyagi helyzet, kilátástalanság, pesszimizmus, diszkrimináció) egyszerre jelennek meg, így egymást erősítő hatásként nyomják a célország felé a kivándorlót. Ez a szakirodalomból ismert összefüggés részben volt mérhető és részben igazolódott: míg külföldi tanulmányokat és komoly munkavállalási célú migrációt az anyagilag jobb státusú hallgatók terveztek, addig a kivándorlást inkább a rosszabb anyagi helyzetben lévők, illetve a negatívabb jövőképpel rendelkezők tervezték. Ez a különbség értelmezhető úgy, hogy míg az első két migrációtípus (külföldi tanulmányok és munkavállalás) a későbbi karrierbe befektetésként is értelmezhető, addig a kivándorlási terveket (vagy inkább vágyakat?) gyakran az elkeseredettség és a kiábrándultság motiválja. A migrációs múlt (amit jelen esetben külföldi tanulmányokkal mértünk) pedig a tanulmányi tervek és a kivándorlási tervek esetében növelte meg jelentősen a migrációs potenciált, a komoly munkavállalási tervek esetében nem.

IRODALOM

- Eurobarometer (2010): Geographical and Labour Market Mobility: Report. Special Eurobarometer 337. European Commission, Brussels.
- Hárs Ágnes (2011): Magyarok külföldi munkavállalása. Kopint-Tárki Zrt., Budapest
- Hárs Ágnes (2013): Magyarok—külföldön. Gondolatok a magyarok külföldi munkavállalásáról. Magyar Tudomány (2013/3) Budapest, 286-292. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/07.htm>
- Girasek Edmond—Csernus Réka—Ragány Károly—Eke Edit: Migráció az egészségügyben Magyar Tudomány (2013/3) Budapest, 292-298. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/08.htm>
- Nyíró Zsanna (2013): A migrációs potenciál alakulása Magyarországon. Magyar Tudomány (2013/3) Budapest, 281-286. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/06.htm>
- Sik Endre (2003): A migrációs potenciál kutatásának alapfogalmai. In: Örkény Antal (szerk.): Menni vagy maradni? Kedvezménytörvény és migrációs várakozások. MTA Kisebbségkutató Intézet – Nemzetközi Migrációs és Menekültügyi Kutatóközpont, Budapest
- Sik Endre (2003): TÁRKI: Kicsit csökkent, de továbbra is magas a migrációt tervezők aránya (sajtóközlemény) http://www.tarki.hu/hu/news/2013/kitekint/20130220_migraciot_tervezok.html
- Szabó Andrea (2014): A kutatás metodológiája In: Szabó Andrea (szerk.): Racionálisan lázadó hallgatók II. Szeged, Belvedere Meridionale